

Letnik 5, številka 1 / (januar) 2006, ISSN 1854-4096

[Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)

Odgovorni in tehnični urednik, Marino Kačič

Naročnikov v elektronski in zvočni obliki: 954

=====
Opozorilo: Avtorji prispevkov so sami odgovorni za svoja stališča!

[Domov](#) [Uredništvo](#) [Naročite se na brezplačen e-Rikoss](#)

KAZALO

- [1. UVODNIK: Louis Braille, brajeva pisava in računalnik](#)
- [2. AVTOPORTRET: Hubert Verdnik](#)
- [3. INTEGRACIJA: Pristopi k obravnavi slepega ali slabovidnega otroka](#)
- [4. DOBRO JE VEDETI: Nove ugodnosti pri fiksni telefoniji za slepe in slabovidne](#)
- [5. NOVE TEHNOLOGIJE: Postanite učinkovitejši, uporabite TextAloud](#)
- [6. NAMIGI IN NASVETI: Odstranjevanje vodilnih presledkov, Razveljavitev zadnjega ukaza](#)
- [7. OGLASNA DESKA: Nove zvočnice - zvočne knjige](#)
- [8. POPOTNIŠKI UTRINKI: Slepota ni ovira za doseg izjemnih pohodniških uspehov](#)
- [9. OBVEZNO ZA SLABOVIDNE: Izkoristimo ponujene možnosti ZoomText-a 9.0](#)
- [10. Novičke: Talks 2.5, PC World: BitDefender najboljši antivirus, ADSL2+, Windows Vista, Trojanski konj po naročilu, Mars orbiter pred ciljem, Z geni do storilca](#)

UVODNIK: Louis Braille, brajeva pisava in računalnik

Avtor: Marino Kačič

Četrtega januarja je bila obletnica rojstva Louisa Brailla. V času, ko je Živel Louis Braille so bili slepi ljudje nepismeni, bili so brez dela in večinoma berači. Danes je precej slepih, ki ne obvladajo brajeve pisave, še več tistih, ki niso usposobljeni za samodejno uporabo računalnika, torej so napol pismeni. K temu lahko dodamo, da tudi izobraženi in usposobljeni slepi/slabovidni služb skorajda nimajo. Ali lahko v

prihodnosti pričakujemo sodobno beračenje? Trenutno se zdi vprašanje neumestno, a če se poglobimo v realnost nezaposlenosti slepih, nezainteresiranosti in nefunkcionalnega izobraževanja, ni tako nemogoče.

Louis Braille je okrog leta 1822 izumil "brajevo pisavo", svetovno znani sistem reliefnega tiska, ki ga uporabljajo slepi in delno videči ljudje za branje in pisanje. Od takrat naprej slepi sami pišejo in berejo in so tako pismeni. Brajeva pisava je bila prirejena za večino jezikov tega sveta od Albanščine do jezika plemena Zulu.

Louis Braille se je rodil v majhnem mestu blizu Pariza 4. januarja 1809. Nekega dne, ko je bil še majhen fant, se je priplazil v očetovo delavnico, da bi se igral. Velikokrat je videl očeta pri izdelovanju čevljev in je želel poskusiti še sam. V

roke je vzel šilo, koničasto orodje za izdelovanje lukenj v usnju. Ko se je nagnil naprej, mu je šilo zdrsnilo in prebodlo njegovo oko in ga za vedno uničilo. Čez čas se je infekcija prenesla še na zdravo oko in ostal je brez vida. Star je bil komaj 4 leta, pa je vseeno kasneje postal eden najslavnejših Francozov v zgodovini.

Imel je srečo, da so ga pri 10. letih poslali v Pariz na eno prvih šol za slepe. Tako se je izognil beračenju, kar bi ga najverjetneje doletelo kot večino slepih v tistem času. Šola je bila kot večina šol takrat: učence so topli, zaklepali in jim dajali postan kruh in vodo. V šoli so slepe učence učili praktičnih spretnosti, kot je spletnje stolov in izdelava copat, da so si lahko zaslužili za življenje, ko so zapustili šolo. Enkrat na teden so dečke po kosilu peljali na sprehod v park, povezane med seboj z dolgo vrvjo.

Prva možnost opismenjevanja za slepe

Nekega dne je na šolo prišel nek vojak po imenu Charles Barbier. S seboj je prinesel sistem, imenovan "nočno pisanje", ki ga je izumil zato, da bi si vojaki v jarkih lahko ponoči posredovali navodila, ne da bi se pogovarjali in s tem izdali svoj položaj. Sistem je vseboval 12 dvignjenih pik, ki naj bi v različnih kombinacijah predstavljale različne zvoke. Ker je bil sistem tako zapleten, da ga vojaki niso obvladali, ga je vojska zavrnila. Luisu pa se je posvetilo, da bi lahko tak način v poenostavljeni obliki bil uporaben. Naslednjih nekaj mesecev, v starosti 15 let, je eksperimentiral z različnimi sistemi, dokler ni našel idealnega, ki je uporabljal 6 pik. Vendar ga videči

učitelji niso podpirali. Eden glavnih učiteljev je celo brajico prepovedal, kar je otroke samo podžgalo, da so jo še bolj uporabljali. Louis je še naslednja leta nadaljeval z delom na sistemu in razvil različne kode za matematiko in glasbo. Leta 1827 so izdali prvo knjigo v brajevi pisavi.

Louis je pri 19-letih postal učitelj na šoli, na kateri je bil poprej učenec. Njegovi učenci so ga občudovali in spoštovali kot prijaznega, sočutnega učitelja in odličnega glasbenika. Vedno je imel težave s slabim zdravjem in leta 1852 je v starosti 43 let umrl za tuberkulozo. Brajeva pisava je skoraj zamrla in nanj so skoraj pozabili. V njegovi domovini Franciji so mu priznali dosežke s tem, da so leta 1952 njegovo truplo prenesli v Pariz in ga pokopali v Panteonu, domu Francoskih narodnih herojev.

6-točkovni zapis / klasična brajeva pisava

Brajeve črke, običajni znaki za ločila in nekaj znakov za simbole se prikažejo kot vzorci dvignjenih 6-točkovnih celic, ki se berejo z uporabo konic prstov. 6 točkovna brajeva abeceda, metoda za prikaz brajevih števil in nekaj brajevih znakov za ločila se uporabljajo v vseh jezikih, ki uporabljajo latinico. Brajevi znaki temeljijo na celici iz 6 pik v dveh stolpcih, v vsakem stolpcu po tri pike. Vključno s prazno celico je na voljo 64 različnih kombinacij pik. Višina pike je približno 0,5 mm. Vodoravni in navpični presledek med centri pik v celici je približno 2,5 mm, razmak med pikami dveh sosednjih celic je približno 3,75 mm vodoravno in 5 mm navpično. Standardna velikost strani v brajevi pisavi je 28 krat 28 cm in ima 40 do 42 celic v eni vrstici in 25 vrstic na enem listu.

6-točkovni sistem lahko omogoči 64 različnih kombinacij pik, torej enako število brajevih znakov v eni celici. Neuporabljeni oziroma prazna celica se uporablja kot presledek. Nekateri znaki v celici imajo več pomenov. Na primer prvih 10 znakov je enakih za male črke, velike črke in številke. Med seboj jih razlikujemo tako, da dodamo ustrezen predznak. Na primer mali črki a dodamo predznak #a, kar pomeni številka 1. Črki b dodamo predznak #2, kar pomeni številka 2 itn. Tako številke, velike črke in nekateri drugi simboli zahtevajo več kot eno mesto oziroma več kot eno celico. Zaradi omejenih možnosti so se razvili različni sistemi zapisovanja, npr.: klasična brajeva pisava, brajev kratkopis, glasbena brajica, nemetova brajeva koda (za matematiko in znanstveni zapis), računalniška brajeva pisava (8-točkovni zapis veliko več možnostmi). Največja težava pri izmenjavi zapisov pa so še dodatne razlike med zapisi različnih govorečih dežel.

8-točkovni zapis / računalniška brajeva pisava

Računalniško brajevo pisavo so razvili za uporabo gradiv in delo z računalnikom. To pomeni, da so osnovnemu 6-točkovnemu brajevemu sistemu (2 stolpca po 3 pike), dodali spodaj še dve in tako dobili (2 stolpca po 4 pike). Uporabi se ga lahko kot zapis kot metodo akordnega (chord) 8 tipkovnega ročnega tipkanja za vnos podatkov. In hkrati se lahko uporabi kot 8 bitna bina rna računalniška koda. Pri slednjem so simboli in pravila za računalniško brajevo kodo definirana v Kodi (kodni tabeli) za zapis računalniškega brajevega zapisa. 8-točkovni brajev zapis lahko prikaže 255 različnih kombinacij brajevih pik v eni celici. To omogoča bistveno večje število brajevih znakov glede na 6-točkovno brajico. Tako ni več za številke in velike črke dodatnega znaka pred tem, ampak se kombinira z eno od spodnjih dveh

dodatnih pik. Na primer: spodnja leva 7 pika se uporabi za velike črke, medtem ko desna spodnja 8 pika se uporablja za številke. Obstajajo še mnoge druge kombinacije za matematične znake in simbole. Vendar obstaja še vedno težava, ker nimamo poenotenih standardov med različnimi jeziki oz. različno govorečimi kulturami.

Računalnik in brajev zaslon

Nemški inženir Schönherr je izumil in leta 1975 patentiral Prvi elektro-mehanski braillov modul na svetu, ki je lahko prikazal in izbrisal brajeve znake. Bistvo tega izuma je elektro-mehanska gibljiva brajeva celica, kjer se pike glede na poslane elektronske podatke dvignejo ali spustijo. S tem je bil izpolnjen predpogoj za razvoj brajevih zaslonov, s katerimi so slepi dobili dostop do sveta obdelave digitalnih informacij. Njemu se lahko zahvalimo za računalniško brajevo pisavo in dostop do računalnikov sploh. To je bila revolucija kot pri Louisu brailu, ko so slepi vstopili med pismene. Tokrat so slepi lahko vstopili v virtualni svet računalnikov. V času Louisa so pisali in napisane informacije v brajevi pisavi lahko brali v glavnem slepi, v Schönherrjevem času so zapisani elektronski podatki za vse ljudi enaki, le output (izhod) do uporabnika je različen: za videče računalniški zaslon, za slepe pa brajev zaslon in govor. V informacijskem smislu je s tem premoščen prepad med videčimi in nevidečimi ljudmi.

Močno slabovidni inženir Schönherr je ustanovil leta 1974 podjetje Schönherr v Horb-Nordstettenu. Pripravljal se je na to, da bo dokončno oslepel. Zato je razvijal napravo, ki bi mu omogočala aktivnost tudi potem, ko bo slep. 1975 patentira prej omenjeni elektronski element oz. elektronsko brajevo celico, za kar dobi leta 1980 nagrado Louisa Brailla. Žal je njegove ambicije leto dni kasneje preprečila smrt v avtomobilski nesreči. Njegovo podjetje prevzame neprofitna organizacija Deutsche Blindenstudienanstalt iz Marburga, kjer nato izdelujejo brajeve zaslone in se preimenujejo v Blista gmbh. Leta 1994 prevzame podjetje nov lastnik, preimenujejo se v Handy Tech, začnejo sodelovati s Siemensom, kjer danes razvijajo visoko tehnološke in napredne naprave za slepe na tem področju. Tako se nadaljuje tradicija inženirja Schönherja in pravzaprav tudi Louisa Brailla.

Tema dvema genijema se lahko v veliki meri zahvalimo, da imamo danes slepi skoraj enakovredne možnosti dela prek računalnikov, kot jih ima povprečen videč človek. Seveda pod pogojem, da vложи precej truda, da to opremo osvoji do mere, ki mu omogoča polno uporabo možnosti za delo. Želim si, da bi vodilni ljudje spoznali, da je visoka usposobljenost za uporabo te opreme ključna za enakopraven položaj slepih/slabovidnih v družbi. Če vodilni in strokovnjaki ne bodo omogočali možnosti za razvoj, potem se dajmo vsaj slepi in slabovidni medsebojno podpirati in pustimo vrlino nevoščljivosti na strani. Zgledujmo se raje po Schönherrju in Luisu brailu.

Urednik, Marino Kačič

[Na kazalo](#)

AVTOPORTRET: Hubert Verdnik
Pričakovanja in resničnost

Ko je človek mlad je seveda poln pričakovanj in želja. V življenju pa se žal mnoge stvari obračajo po svoje, pač po vplivu usode. Pisati o usodi je lahko popularno a po moje neproduktivno. Pisati o sebi pa je tvegano, saj pisec hitro zaide v pristranskost, kar škodi objektivnemu prikazu. Zato sem se šele po nagovarjanju prijateljev odločil da napišem nekaj o sebi in tako sodelujem v naši reviji s skromnim prispevkom.

Rojen sem pred slabimi 68-letji v idilični hribovski vasici Remšnik, ki leži med Podvelko in Radljami ob Dravi. Že v zgodnjem otroštvu me je obiskala huda bolezen. Posledice so bile tudi hude. Najprej pri dveh letih oslepitev na desno oko, kasneje pa postopoma do sedmega leta starosti še na levo. Takrat se je začelo romanje od enega do drugega zdravnika, od ene do druge bolnišnice. Dokler starši končno niso doumeli, da mi vida nihče ne more vrniti. Medicina v medvojnih in v prvih povojnih letih pač ni bila sposobna večjih dosežkov.

Leta 1949 sem bil vključen v Zavod za slepo mladino v Ljubljani, kjer sem končal osemletko. Šolanje v zavodu pa ni bilo zgolj učenje šolske snovi. V tistih časih nam je šola v zavodu omogočila učenje precej dodatnih znanj za življenje, na primer: ročne spretnosti, igranje na različne instrumente, obvladovanje gospodinjskih veščin ipd. Ta znanja so mi zelo pomagala kasneje v življenju. Zato imam o zavodu in njegovem prispevku za moje nadaljnje življenje v nasprotju z nekaterimi, dobro mnenje.

Po končani osemletki sem imel polno želja. Rad bi se vpisal v gimnazijo ali glasbeno šolo. Pristal pa sem v Mariboru kot telefonist. Ta poklic je bil v tistih časih poleg fizioterapevta »paradni« poklic za slepe in slabovidne. V 60. in 70. letih prejšnjega stoletja je bila zaposlenost slepih in slabovidnih v Sloveniji precej visoka. Danes o tem lahko le sanjamo, saj so časi drugačni. Tradicionalnih poklicev skoraj ni več, zato je tudi zaposlenost invalidov nasploh komaj zaznavna.

V Mariboru sem se hitro vključil v društveno življenje, ki je bilo takrat resnično pestro. Imeli smo na primer pevski zbor, glasbeno skupino in še nekaj drugih dejavnosti. Poudariti moram, da smo vsi sodelovali povsem prostovoljno in zelo zavzeto. nikoli ni nihče spraševal kaj bo dobil kot materialno nadomestilo. Dnevnice ali česa podobnega nismo poznali. Kot vemo pa je danes drugače.

V Ljubljano sem se preselil leta 1977, kjer sem si ustvaril novo družinsko zvezo. Prva v Mariboru mi je razpadla. Leta 1980 sem postal predsednik Zveze društev slepih in slabovidnih in to funkcijo opravljal kar 20 let. Nekateri moje predsednikovanje ocenjujejo negativno, vendar delali smo pač v skladu s takratnimi možnostmi. Dejstvo je, da sem bil vedno izvoljen po takrat veljavnih aktih. Morda so današnji standardi drugačni, kakor so tudi časi drugačni.

Z računalnikom sem se srečal po prevzemu funkcije predsednika Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, saj smo prav takrat dobili prvo računalniško vodeno brajevo tiskarno. Inštitut Jožef Štefan nam je izdelal vmesnik za prenos črnega tiska v Brajevo pisavo. Seveda preko računalnika. Nato je prišel na vrsto uvoz prvih brajevih zaslonov. Kot je znano so bili to 40 znakovni Frank Avdiodata brajev zaslon. Uporabljal se je DOS operacijski sistem. Takrat so mnogi so bili takrat mnenja da Windows sistem za slepe in slabovidne ni primeren ali pa sploh neuporaben. Kasneje se je izkazalo drugače, česar smo lahko samo veseli.

Zdaj sem že dolgo upokojen. Doma imam osebni računalnik, ki mi največkrat pomaga premostiti osebne stiske, probleme, ki jih v življenju nikoli ne zmanjka. Pogrešam pa ustrezen sintetizator govora. Do sedaj dostopni mi ne ustrezajo, saj me delajo živčnega. Zato vse tekste preberem s prsti, torej prek 80-znakovnega brajevega zaslona Alva Satellite. Redno berem Dnevne časopise, ki so na voljo na EIS-u (elektronski informacijski sistem), to je na sedežu naše zveze. Prek istega sistema se poslužujem knjig. Včasih tudi kaj napišem ali se s kom dopisujem. Tako mi potekajo dnevi.

Tehnologija tudi nam omogoča mnogo stvari, ki jih do sedaj nismo mogli početi sami. Če pomislim, da sem začel šolanje z brajevo tablico, danes pa imam možnost deskanja po svetovnem spletu, komuniciranja prek E-pošte in še marsikaj. Lahko samo rečem, nepredstavljivo. Po drugi strani ugotavljam, da tehnologija in njen napredek nista vedno najbolj prijazna do slepih in slabovidnih. V mislih imam razne male, ravne, na dotik težko razpoznavne tipkovnice ali gumbe, ipd. Verjetno so te stvari bolj ovira za nas starejše in naše stare sive celice. Navsezadnje sem napisal ta članek s pomočjo računalnika. Reviji Rikoss želim še veliko zanimivih in pestrih vsebin.

[Na kazalo](#)

INTEGRACIJA: Pristopi k obravnavi slepega ali slabovidnega otroka

Avtorica: Doc.dr. Darja Kobal Grum, univ.dipl.psih.

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Psihosocialni in psihomotorični razvoj slepega ali slabovidnega otroka potekata po enakih zakonitostih in po enakih stopnjah kot pri videčem otroku. Razlike se pojavijo le v pojavnih oblikah posameznih stopenj, morebitnem medsebojnem prekrivanju in prepletanju in seveda v hitrosti njihovega pojavljanja. V svetovni literaturi in praksi je mogoče prepoznati dva, povsem nasprotujoča si pristopa, ki obravnavata celostni razvoj slepega ali slabovidnega otroka (Warren, 1994). To sta: komparativni ali primerjalni in diferencialni ali razlikovalni pristop.

Komparativni ali primerjalni pristop je v psihologiji in drugih strokah, ki se ukvarjajo s slepoto in slabovidnostjo, znan že od vsega začetka. Njegova značilnost je, da celostni razvoj slepega ali slabovidnega otroka obravnavamo tako, da ga primerjamo s povprečnim celostnim razvojem videčih otrok. Sovpadanje kronološke starosti ene in druge skupine, slepih in videčih torej, je eden glavnih kazalcev »normalnosti« celostnega razvoja slepih in slabovidnih otrok. Posledični sklep tovrstnega pristopa se steka v razumevanju slepote kot nenadomestljivega primanjkljaja, ki ga posameznik z nobenimi drugimi kompenzacijami ne bo zmožel nadomestiti oziroma preseči.

Takšno razumevanje slepote gnezdi na utrjenih stereotipih in predsodkih o slepoti, ki so močno vraščeni tudi (ali pa še posebej) v predstavnikih posameznih strok in praks, ki imajo opravka s slepoto ali slabovidnostjo, pa tudi z drugimi ovirami (Zaviršek, Urh, 2005). Psihologi (Warren, 1994) opozarjajo, da takšen pristop sicer poda neke

splošne primerjave med videčimi in slepimi ali slabovidnimi otroci, ki pa služijo le za najbolj grobo orientacijo razumevanja psihološkega vidika slepih in psihološkega vidika videčih. Primerjalni pristop je zato le najširša osnova, iz katere je sploh mogoče izvajati kakršen koli znanstveni in kasneje strokovno aplikativni pristop k slepoti ali slabovidnosti. Vztrajanje zgolj na primerjalnem pristopu tako neizogibno vodi v diskriminatorno obravnavanje slepih ali slabovidnih otrok, saj temelji na izkrivljeni predpostavki, da slepi ali slabovidni otrok v razvoju za videčim zaostaja. To je, denimo, tako kot če bi primerjali med sabo skupino otrok in skupino odraslih in bi rekli, da so otroci na vseh psiholoških področjih manj razviti in da zaostajajo od odraslih. Pri tem bi seveda popolnoma ignorirali vsa dognanja razvojne psihologije.

Glavni poudarek primerjalnega pristopa je torej na zaostajanju ali zaostalosti slepega ali slabovidnega otroka v primerjavi z videčim vrstnikom. Prav zaradi neustreznosti primerjave slepega z videčim otrokom strokovnjak ne prepozna razvojnih mejnikov in zakonitosti, ki so značilne za populacijo slepih in slabovidnih otrok. Tako slepega otroka najprej samodejno izključi iz skupine vseh ostalih otrok, da ga lahko potem posledično vključi nazaj in ga primerja s primerjalno skupino. Na ta način dobi celo vrsto informacij o tem, česa slepi ali slabovidni otrok ne zmore in ne uspe doseči in česa ne bo zmoget in uspel doseči niti kasneje v življenju. Na dejanske dosežke pa običajno gleda kot na neverjetno ali nadpovprečno sposobnost posamičnega slepega ali slabovidnega otroka, ki so neponovljivi za drugega slepega ali slabovidnega otroka. Ni se namreč poučil, da gre pri večini dosežkov za povsem običajne razvojno pogojene napredke v otrokovem razvoju, ki jih je mogoče z ustreznimi edukacijskimi pristopi učinkovito spodbujati. Predstavniki strok, ki delujejo po primerjalnem pristopu, običajno podpirajo segregirane oblike vzgoje in izobraževanja slepih in slabovidnih otrok.

Diferencialni ali razlikovalni pristop predstavlja nasprotje primerjalnemu. Temelji namreč na objektivnih znanstvenih ugotovitvah razvoja slepega ali slabovidnega otroka in ponuja vrsto strokovnih priporočil za pridobivanje ustreznih spodbud, ki slepemu ali slabovidnemu otroku omogočajo enake možnosti za vzgojo, izobraževanje in življenje v najširšem pomenu besede. Glavna značilnost razlikovalnega pristopa je, da išče razlike znotraj skupine, ki ji obravnavani otrok pripada, torej znotraj skupine slepih ali slabovidnih otrok in je ne primerja s skupino videčih otrok. Pri obravnavi slepega ali slabovidnega otroka je omenjen pristop tudi edini, ki zmore učinkovito in natančno prepoznavanje otrokovih specifičnih potreb in psihosocialnega razvoja. Zakaj? Strokovnjak, ki pri svojem delu uporablja razlikovalni pristop, išče razlage za določeno vedenje in določene razvojne izraznosti v razlikah znotraj populacije, ki ji otrok pripada. Za kriterij psihosocialnega razvoja posameznega slepega ali slabovidnega otroka vzame razlikovanje glede na reprezentativno skupino slepih ali slabovidnih otrok. Primerjava z razvojem videčih otrok mu služi le kot najširša opornica za ugotavljanje celostnega razvoja katerega koli otroka. Razlikovalni pristop sestavljata dva koraka.

Prvi korak zajema natančen opis in pregled značilnosti slepih ali slabovidnih otrok. Pri tem je potrebno upoštevati, kakšne so povprečne značilnosti obravnavane populacije in do kod lahko segajo njeni odkloni. V statističnem jeziku bi rekli, da nas zanimata variabilnost in distribucija populacije slepih ali slabovidnih otrok.

Drugi korak se nanaša na ugotavljanje povezanosti in, še pomembneje, ugotavljanje

vzrokov omenjene variabilnosti in distribucije z ustreznimi korelati. Warren (1994) podaja primer tega koraka, ko se na primer sprašuje naslednje: če 6-letni otrok kaže določeno distribucijo kognitivnih spretnosti, potem, poudarja avtor, se moramo z vidika razlikovalnega pristopa vprašati, zakaj so nekateri otroci na levem koncu, drugi pa na desnem koncu distribucije. Z drugimi besedami: pri razlikovalnem pristopu je pomembno, da iščemo vzroke razlikovanja vedenja, spretnosti ali sposobnosti znotraj skupine slepih otrok. Le tovrstno iskanje nas bo pripeljalo do pravega strokovnega in znanstveno utemeljenega obravnavanja slepega otroka, s pomočjo katerega mu bomo lahko omogočali pridobivanje ustreznih razvojnih spodbud. S takšnim pristopom bomo tudi lažje prišli do odgovora, kako naj bosta oblikovana individualiziran in individualni program vzgoje in izobraževanja in kako ju bo mogoče izvajati. Psihologija izrecno poudarja, da je poleg vrojenih dejavnikov temeljnega pomena prav okolje, ki ponuja slehernemu otroku neskončno možnosti, a hkrati tudi neskončno ovir za njegovo vključitev v vsakdanje življenje. Zastareli in napačni strokovni pristopi običajno otroku vsadijo nepopravljivo škodo, zaradi katere je prikrajšan za nešteto vsakdanjih izkušenj, ki jih njegovi slepi vrstniki, ki so obravnavani strokovno ustrezno, z lahkoto in veseljem doživljajo.

Tuje raziskave s področja psihologije in specialnih edukacijskih ved so pred več kot 20 leti pokazale, katera so tista temeljna področja, na katerih poteka celostni razvoj slepega ali slabovidnega otroka glede na njegovo kronološko starost. Leta 1986 je skupina ameriških raziskovalcev in praktikov (Brown, Simmons, Methvin, 1986) izdala že 5. izdajo priročnika za strokovno obravnavo slepega ali slabovidnega predšolskega otroka. Avtorji opozarjajo na 8 temeljnih področij, ki zahtevajo poglobljen strokovni pristop k slepem ali slabovidnemu otroku. To so: (1) kognitivno področje, (2) verbalno področje, (3) socializacija, (4) področje kompenzatornih ali nadomestitvenih spretnosti, (5) področje samourejanja in samopomoči, (6) področje grobe motorike, (7) področje fine motorike in, če ima otrok ostanke vida (8) vaje vida. Vsako kronološko obdobje ima svoje značilnosti in otrok lahko napreduje v višjo fazo, ko usvoji spretnosti, ki so relevantne za njegovo kronološko starost. Priročnik obsega lestvico za ugotavljanje obvladovanja posameznih področij za 5 razvojnih obdobj, od rojstva do 6. leta starosti in ponuja vrsto didaktičnih metod in strategij za spodbujanje razvoja posameznih področij. Njihova spoznanja so danes med najbolj uporabljenimi in učinkovitimi metodami za ugotavljanje celostnega razvoja predšolskega slepega ali slabovidnega otroka v Združenih državah Amerike in v večini razvitejših evropskih držav.

Literatura

Brown, D., Simmons, V., Methvin, J. (1986). The Oregon project for visually impaired and blind preschool children (5. izdaja), Medford: Jackson Education Service District.

Zaviršek, D., Urh, Š. (2005). Pravice oseb z intelektualnimi ovirami: dostopnost do izobraževanja in zaposlovanja. Budapest, Open Society Institute.

Warren, D (1994). Blindness and children: An individual differences approach. Cambridge, University Press.

[Na kazalo](#)

DOBRO JE VEDETI: Nove ugodnosti pri fiksni telefoniji za slepe in slabovidne

Avtor: Marino Kačič

Vlada Republike Slovenije je v Uradnem listu RS št. 101, z dne 11.11. 2005 objavila Uredbo v skladu z Direktivo 2002/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o univerzalni storitvi in pravicah uporabnikov v zvezi z elektronskimi komunikacijskimi omrežji in storitvami (UL L št. 108 z dne 24. aprila 2002, str. 51), ki določa minimalne ukrepe za končne uporabnike invalide. Uredba določa nekatere ugodnosti za invalide na področju javnega omrežja fiksne telefonije, ki jih mora omogočiti ponudnik univerzalne telefonije pri analognem priključku (enojčku). Po e-pošti je med nami že krožilo nekaj informacij na to temo, kljub temu smo na uredništvo dobili več vprašanj. Zato smo v dogovoru in z razlago vodje službe za prodajo pri Telekomu d.d. pripravili poenostavljeno razlago o pravicah iz te uredbe: kdo ima pravico, kakšno pravico ima in kako naj jo uveljavi. Naj poudarim, da ta članek in razlaga v njemu je osredotočena zgolj na slepe in slabovidne, čeprav veljajo ugodnosti tudi za nekatere druge kategorije invalidnosti.

1. Kakšne pravice izhajajo iz te uredbe?

Slepi in slabovidni imamo dva sklopa pravic. Prvi sklop je splošen in namenjen večanju možnosti dostopa do informacij. Drugi sklop pravic do popustov je nadgradnja prvega sklopa in je namenjen olajševanju socialnih razlik. Zato imajo pravice do drugega sklopa le tisti iz prve skupine, ki izpolnjujejo še dodatne pogoje. (op. Več o pogojih v naslednjem poglavju)

a) Sklop: "pravice do dostopnosti informacij"

Pravica do govorne informacije iz univerzalnega telefonskega imenika. Upravičenec bo poklical na 080 1188, povedal kodo, ki jo bo dobil ob prijavi in tako brezplačno dobil iskano telefonsko številko. (op. Ta pravica velja iz svojega prijavljenega telefona in iz javne govorilnice).

Pravica do govorne informacije o računu. Upravičenec bo lahko poklical na tel. Številko 080 8000, kjer mu bodo prebrali višino njegovega telefonskega računa.

Pravica do prednostne obravnave zahtevka za priključitev na javno fiksno omrežje. Slep/slaboviden, ki bo izpolnjeval pogoje (glej spodaj) in bo vložil zahtevek za nov priključek, ga bo moral Telekom prednostno obravnavati.

Pravica do brezplačne prednosti pri odpravi okvare. Če pride na telefonski liniji upravičenca do okvare in jo bo prijavil, bo Telekom to okvaro prednostno obravnaval in jo odpravil.

Pravica do dostopa do splošnih pogojev poslovanja v brajevi pisavi. V Telekomovih trgovinah lahko zaprosite ob oddaji ustreznega obrazca tudi za splošne pogoje, ki so napisani v brajevi pisavi. V prodajnem sektorju v Telekomu so povedali, da so na lastno pobudo naredili splošne pogoje tudi v zvočni obliki. Če želimo torej lahko vprašamo za splošne pogoje v brajevem zapisu ali v zvočnem na CD.

b) Sklop: "pravice do popustov"

Pravica do 5% popusta pri mesečni naročnini, le na fiksni analogni priključek (enojček).

Pravica do 50% popust pri priključnimi, le na novi priključek fiksne analogne linije v javno omrežje Telekoma.

2. Kdo je upravičenec do bonitet po tej uredbi?

a) Upravičenci do "pravice do dostopnosti informacij"

Do pravice za enake dostopnosti so upravičeni slepi ali slabovidni končni uporabniki oziroma naročniki, ki jim je bila ugotovljena najmanj 90% telesna okvara zaradi izgube vida. Izpolnjevanje tega pogoja se dokazuje z:

- z veljavno odločbo ali sklepom pristojnega organa, s katerim je ugotovljena telesna okvara v skladu s predpisi, ki urejajo pravice invalidov, ali
- z veljavno odločbo oziroma potrdilom o priznanem odstotku vojne invalidnosti v skladu s predpisi, ki urejajo vojne invalide, ali
- z mnenjem izvedenskega organa Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije.

b) Upravičenci do "pravice do popustov":

Do popusta pri priključku na javno telefonsko omrežje na fiksni lokaciji in do popusta pri mesečni naročnini so upravičeni naročniki in končni uporabniki invalidi, ki nimajo zagotovljenih sredstev za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje. Izpolnjevanje tega pogoja se dokazuje z:

- z veljavno odločbo o upravičenosti do denarne socialne pomoči po zakonu, ki ureja socialno varstvo, ali
- z veljavno odločbo s katero je podeljena pravica do prejemanja državne pokojnine ali varstvenega dodatka po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ali
- z veljavno odločbo, s katero je podeljena pravica do invalidskega dodatka ali pravica do družinskega dodatka ali pravica do oskrbnine po zakonu, ki ureja vojne invalide, ali
- z veljavno odločbo, s katero je podeljena pravica do veteranskega dodatka po zakonu, ki ureja vojne veterane, ali
- z veljavno odločbo, s katero je podeljena pravica do nadomestila za invalidnost po zakonu, ki ureja oblike družbenega varstva zmerno, težje in težko duševno ter najtežje telesno prizadetih oseb.

Pojasnilo: Invalidi naročniki so tisti, ki imajo na svoje ime prijavljen telefon z analogno linijo na fiksno omrežje. Invalidi končni uporabniki pa so tisti, ki uporabljajo analogni telefon na fiksnem omrežju na svojem stalnem ali začasnem bivališču, ki pa ni napisan na njih.

3. Kako uveljavljati pravice iz te uredbe?

Slepi in slabovidni upravičenci (naročniki ali končni uporabniki) gredo z ustreznimi dokazili na katerokoli Telekomovo poslovalnico, kjer izpolnijo ustrezen obrazec in priložijo ustrezna dokazila:

- (1) Dokazilo o lastništvu priključka ali stalnem oz. začasnem bivališču (glej poglavje 2 / pojasnilo),
- (2) Dokazilo o ustrezni stopnji invalidnosti (glej poglavje 2 / a),
- (3) Če se uveljavlja pravice do popustov še dokazilo o šibkem socialnem položaju (glej poglavje 2 / b).

Za dodatne informacije lahko pokličete na 080 8000, kjer vam po dogovoru pošljejo po faksu obrazec za uveljavljanje ene ali več od zgoraj omenjenih pravic. Obrazec kot rečeno dobite tudi v vsaki Telekomovi poslovalnici. Naročniki E-revije Rikoss ali tisti, ki se hkrati naročijo na brezplačno e-revijo Rikoss, lahko pišejo v uredništvo in zaprosijo, da jim pošljemo obrazec po elektronski pošti. Vladno uredbo kot je bila objavljena v Uradnem listu pa si lahko začasno ogledate tudi na <http://www.zveza-slepih.si/rikoss>

Opomba: avtor članka ne odgovarja za pravne posledice, ki bi nastale iz ravnanja na podlagi članka. Za dodatna pojasnila se obrnite na informacijsko službo pri Telekomu.

[Na kazalo](#)

NOVE TEHNOLOGIJE: Postanite učinkovitejši, uporabite TextAloud

Avtor in sodelavec: Davor Krajec

V zadnjem obdobju sem bil pred dejstvom, da moram v zelo kratkem času predelati relativno veliko teksta v angleškem jeziku. Dnevno sem se soočal s preobremenjenostjo oči. Odločil sem se poiskati bližnico.

Razmišljal sem, kako bi bilo, če bi branje prepustil računalniku? Prva asociacija mi je bila »robotski računalniški zvok«, ki je poznan iz programa JAWS in ZoomText (brez različice 9.0), ter starejših sintetizatorjev govora iz Microsoftovih oken. Glede na napredek v deveti različici ZoomText-a zagotovo obstaja tudi orodje, ki bi mi z naravnim glasom bralo angleške dokumente v najrazličnejših formatih, od standardnih Wordovih .doc dokumentov, do vse bolj popularnih in v zadnjem času tudi dostopnih .pdf dokumentov. Idealna rešitev se mi je ponudila na spletnem naslovu <http://www.nextup.com>, kjer domuje »čudežni programček« TextAloud.

TextAloud omogoča vse željeno in še več.

Namestitev 30 dnevne preizkusne različice poteka po vsem poznanem postopku. Ob prvem zagonu nas pozdravi okno z obvestilom, da uporabljamo preizkusno različico, ki je sicer polnofunkcionalna, a ne vsebuje najsodobnejših sintetizatorjev govora, ki pa so ključ za končno zadovoljstvo uporabnika.

Sintetizatorji govora skozi zadnja leta postajajo vse bolj prijazni do uporabnika. Ne glede na kompleksno zasnovo sintetizatorjev govora se najnovejše izvedenke lahko pohvalijo z povsem naravnim govorom. S širitvijo spektra najrazličnejših elektronskih naprav (prenosniki, dlančniki, mobilni telefoni...) je razvoj sistemov za sintezo govora nujen. Le s kvalitetnimi in do uporabnika prijaznimi sintetizatorji bomo uporabniki z okvaro vida lahko enostavno rokovali z najrazličnejšimi elektronskimi napravami. Nenazadnje pa TextAloud ni namenjen izključno osebam z okvaro vida, temveč veliki množici uporabnikov, ki jim danes zaradi izrednega tempa zmanjkuje časa, da bi prebrali vsa gradiva.

Razvoju sistema za sintezo govora v slovenskem jeziku bi strokovnjaki, ob podpori institucij morali posvetiti bistveno večji pomen. V tujini se tega mnogo bolj zavedajo in priča so izjemno dodelanim sintetizatorjem govora za vse pomembnejše svetovne jezike.

Najnaprednejše stvaritve s področja sinteze govora si lastijo podjetja AT&T Natural Voices, NeoSpeech, Cepstral in RealSpeak, v okviru podjetja Scansoft, nedavno prevzetega s strani Nuance.

S programom TextAloud sem preizkusil naslednje sintetizatorje govora. Poslušajte in izberite svojega favorita za branje.

1. AT&T Natural Voice – US English Mike, Lauren, Ray (najdete jih na <http://www.nextuptech.com/attnv.html>)
2. NeoSpeech Kate in Paul (16 kHz) (<http://www.nextup.com/neospeech.html>)
3. Capstral David (<http://nextup.com/Cepstral.html>)
4. Real Speak Jennifer (22 kHz) (<http://www.nextup.com/scansoft.html>)

Izbran sintetizator govora lahko enostavno kupite preko navedenih spletnih strani. Cene pa se gibljejo med 29.95 USD za sintetizatorje Cepstral (5960,00 SIT po srednjem tečaju Banke Slovenije, 06.03.2006) in 35 USD za sintetizatorje AT&T, NeoSpeech in meni osebno najkvalitetnejši Real Speak (6965,00 SIT po srednjem tečaju Banke Slovenije, 06.03.2006). Izključno za preizkus si sintetizatorje govora lahko najdete s pomočjo enega od P2P programov.

Uporaba programa TextAloud

TextAloud omogoča branje dokumentov s končnicami .txt, .doc, .rtf, .html in .pdf. V primeru, da je dokument obsežen se poslužujemo orodja File Splitter, ki obsegajoče dokumente (tudi več MB) razdeli na več manjših, katere potem poslušamo ločeno. Za vsak sintetizator govora, ki ga imamo vključenega v TextAloud lahko nastavimo hitrost branja, glasnost ter intonacijo preko velikih gumbov v desnem zgornjem kotu uporabniškega vmesnika.

Tekst, ki ga želimo prebrati lahko shranimo v odložišče, TextAloud pa ga bo avtomatično prebral. Potrebno je le omogočiti funkcijo Watch Clipboard, kar enostavno storimo preko izbirnika Options. Nastaviti je mogoče minimalno dolžino teksta, ki je potreben pogoj, da TextAloud bere iz odložišča. Smiselno je prilagoditi tudi časovni interval pojavitve okna Watch Clipboard, ki se pojavi ob kopiranju teksta

v odložišče, saj imamo potem več časa, da izberemo eno izmed treh ponujenih možnosti. Prva je, da kopiran tekst samo dodamo v TextAloud. V primeru, da že imamo del besedila pripravljenega za branje in želimo del še dodati, uporabimo gumb Append, če pa smo po pomoti kopirali v odložišče ali pa ne želimo brati, enostavno zapremo pogovorno okno.

Branje spletnih strani TextAloud opravlja preko dodatka (plug in-a) za Internet Explorer. V Internet Explorerju dodatno orodno vrstico TextAlouda vključimo preko izbirnika View, izberemo kategorijo Explorer Bar ter iz podizbirnika, kot zadnjo kategorijo izberemo TextAloud. Orodna vrstica se nam pojavi v spodnjem predelu, kar dodatno ne odjema vidne površine za prikaz spletnih strani. Načini branja spletnih strani so trije. TextAloud spletno stran lahko bere v celoti, od postavljenega kurzorja dalje ali pa le del strani, ki jo označimo.

Marsikdaj se nam zgodi, da enostavno časovno ne uspemo prebrati vseh dokumentov, knjig in raznih poročil. V izogib temu se poslužujemo funkcije pretvorbe dokumentov ali spletnih strani v zvočni zapis formata mp3. Na ta način si lahko ustvarimo zvočno knjižnico, zbirko zvočnih dokumentov, katere lahko enostavno prenesemo na vse bolj popularen mp3 predvajalnik. Tako lahko npr. med popoldanskim tekom poslušamo »goro« gradiva katerega bi morali sicer prebrati, kot pogoj za aktivno prisostvovanje sestankom, konferencam... Zvočne zapise dokumentov je seveda mogoče razdeliti na več manjših delov. Knjige lahko v zvočno obliko pretvorimo v ločene zvočne datoteke za vsako poglavje. Skratka možnosti je nešteto.

TextAloud je zelo primeren pri izpopolnjevanju v izgovorjavi določenega tujega jezika. Mnoge izobraževalne institucije po svetu ga za ta namen uporabljajo že vrsto let.

TextAloud je program, ki naj bi si ga lastil vsak, ki želi dvigniti svojo produktivnost. Nenazadnje, uporabniki z okvaro vida bomo s pomočjo tega programa ogromno prizanesli svojim očem, saj ne bo več potrebno naprezati oči pri branju iz računalniškega zaslona, ki je po nekaj urah zelo utrujajoče in boleče za oči.

Glede na ponujene možnosti programa je njegova cena prav smešno nizka. Znaša le pičlih 29.95 USD. Namestiti ga je mogoče prav na vsak, še tako star »mlinček«. Za delovanje potrebuje vsaj procesor Pentium z 200 Mhz (tega najdemo le še v kakem muzeju), 64 MB ram-a, 10 MB prostora na disku ter delujočo zvočno kartico. Program deluje v operacijskem sistemu MS Windows od različice 95 dalje.

Za konec lahko le dodam, vzemite si nekaj minut za spoznanje s programom TextAloud in vaše oči vam bodo hvaležne.

[Na kazalo](#)

NAMIGI IN NASVETI: Odstranjevanje vodilnih presledkov, Razveljavitev zadnjega ukaza

Avtor in sodelavec: Brane But

17. Odstranjevanje vodilnih presledkov

V word dokument ste prenesli neko daljše besedilo, na primer iz elektronskega pisma ali iz spletne strani, vendar so na začetku vrstic presledki, ki so precej moteči. Vrstice se ne začenjajo na skrajni levi, pač pa za en ali več presledkov bolj v desno. Teh presledkov na začetku vrstic nam ni treba ročno odstranjevati, saj lahko to storimo na zelo enostaven način s preprosto zvijačo:

- celotno besedilo najprej izberemo;
- nato ga poravnamo na sredino – s pritiskom na gumb za poravnavo na sredino ali s kombinacijo tipk CTRL+E;
- takoj zatem, ko je besedilo še izbrano in poravnano na sredino, ga spet poravnamo na levo – s pritiskom na gumb za poravnavo na levo ali s kombinacijo tipk CTRL+L. S tem enostavnim postopkom bo Word sam odstranil presledke na levi.

18. Razveljavitev zadnjega ukaza

Naj spomnim na možnost razveljavitve zadnjega ukaza (Undo) s pomočjo kombinacije tipk. Lahko si namreč premislimo, želimo preklicati zadnji ukaz in dobiti prejšnje stanje, lahko pa smo se tudi zmotili, napravili napačen ukaz in želimo napako odpraviti oziroma razveljaviti zadnji ukaz.

Seveda lahko kliknemo na gumb Razveljavi (Undo), lahko pa odpremo meni Urejanje (Edit) ter izberemo in kliknemo Razveljavi (Undo). Za marsikoga pa je bolj priročna uporaba kombinacije tipk. Zadnji ukaz razveljavite s kombinacijo tipk CTRL+Z in s tem dobite prejšnje stanje. Lahko pa uporabite še starejšo različico in sicer kombinacijo tipk Alt+Vračalka. Vračalka je tista tipka, ki briše znak na levi (Backspace). Navadi se na tisto možnost ukaza Razveljavi (Undo) s kombinacijo tipk, ki ti bolj ustreza oz. je zate bolj priročna.

[Na kazalo](#)

OGLASNA DESKA: **Nove zvočnice - zvočne knjige**

Avtor: Marino Kačič

Založba Mladinska knjiga je z letošnjim letom vpeljala novost na slovenski knjižni trg, to je devet zvočni knjig. V font fonoteke Zveze društev slepih in slabovidnih nam je podarila po 3 izvide vsake zvočne knjige. V primeru nakupa prek Medobčinskega društva slepih in slabovidnih pa omogoča količinski popust na količino posameznega naslova, npr.: 4-8 kosov = 5% popusta, 9-19 kosov = 8% popusta in tako naprej.

Zvočna knjiga ima glede na razvoj nosilcev zvoka kar spodobno zgodovino, saj začetki segajo v leto 1933, ko je antropolog J.P.Harrington posnel in izdal na aluminijastih ploščah ustno izročilo ameriških plemen. V 21. stoletju razvoj zvočnih knjig povezujemo po eni strani z razvojem tehnologije in po drugi strani spremenjenim zahtevam potrošnikov, ki prilagajajo svoj prosti čas hektičnemu svetu. Navdušeni bralci z zvočnimi knjigami dopolnjujejo svoj čas branja, saj pri tem lahko hkrati opravljajo tudi druge stvari, npr. komunicirajo, se sprehajajo, kuhajo itd. Analitiki napovedujejo, da bo zvočna knjiga v kratkem dosegla med 10 do 15%

celotne knjižne prodaje.

V Mladinski knjigi so pri zvočnih knjigah posegli na tri segmente literature. Prvi segment so zvočnice za otroke in mladino. Izbrali so serijo knjig o Anici, pisateljice Dese Muck, kjer bodo postopno priredili vseh devet že izdanih knjig. Ciljna skupina bralcev so tako predšolska mladina kot bralci do drugega triletja osnovne šole. Prvi zvočnici Dese Muck sta Anica in velika skrivnost in Anica in zajček. Anica in Jakob sta dobra prijatelja, ki nenehno tičita skupaj. Anica si je že dolgo želela zajčka in končno ji uspe prepričati tudi mamo, a žal njena sreča ne traja dolgo. Zvočnica Anica in velika skrivnost pa pripoveduje o skrivnosti, ki jo Anica in Jakob ohranita zase.

Za bralce, ki spadajo nekje med mladino in odrasle so pričeli s knjigo Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa avtorja Marka Haddona, ki je med drugim zanj prejel ugledno nagrado Whitbread v dveh kategorijah – za odrasle in mladino. Petnajst letni Christopher je avtist. Rad ima matematiko, rdeče avtomobile, ne mara pa rumenih. Nekega večera na sosedovem dvorišču najde umorjenega psa. Odloči se odkriti morilca in o tem napisati detektivski roman. Otrokom in odraslim prav tako namenjamo zvočno knjigo Mali Princ, ki je posneta v dramatisirani obliki.

Literaturo za odrasle začenjajo s Pijevim življenjem Yanna Martela, ki je za knjigo prejel tudi Bookerjevo nagrado za najboljši roman v angleškem jeziku. Pijevo življenje je pripoved o dečku, sinu lastnika živalskega vrta, ki ve vse o živalih. Ko s starši potuje v Kanado, doživi brodolom. Znajde se v reševalnem čolnu sam z velikim bengalskim tigrom. Začne se dolga, naporna in slikovita robinzonada. Cankarjeva založba pa je za zbirko zvočnice priredila Izgubljeni raj, pisatelja Johna Miltona.

V Mladinski knjigi so posebej ponosni na segment Živa beseda, kjer bodo predstavili slovenske pesnike v recitacijah naših najboljših igralcev in recitatorjev. Za začetek so pripravili poezijo Toneta Pavčka in Neže Maurer, njihovo poezijo pa so brali Saša Pavček, Nataša Barbara Gračner, Polona Jug, Eva Maurer Škofič, Slavko Cerjak, Jernej Šugman in seveda oba avtorja. Letošnjim maturantom pa naj bi bila v pomoč zvočnica Visoška kronika, saj je bil letošnje leto izbran omenjeni roman za maturo.

[Na kazalo](#)

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Slepota ni ovira za doseg izjemnih pohodniških uspehov**

Urednica rubrike: Metka Pavšič

Letošnje poletje sem bila nemalo presenečena, ko mi je prijateljica pri kateri sem bila na obisku povedala, da skozi okno svoje hiše vidi dva zaraščena moža, z nahrbtnikoma na ramah. Eden izmed njiju je nosil belo palico. Le kdo bi bila pohodnika sredi Spodnje Idrije, sem se tedaj spraševala. Pol leta kasneje sem izvedela, da je bil mož z belo palico triinštiridesetletni Celjan Borko Kregar. S prijateljem sta hodila po poti kurirjev in vezistov. Borkota sem prosila, da bi z bralci naše revije podelil doživetja s svojih pohodov, svoja razmišljanja, želje...

* Kar nekaj izjemnih pohodniških podvigov imate za seboj, za katere vam iskreno čestitam. Jih lahko predstavite bralcem Rikossa?

Moj prvi večji pohodniški podvig je bil vzpon na 5895 metrov visoki Kilimanjaro v Tanzaniji. Kot član slovenske odprave slepih in slabovidnih sem se leta 1998 povzpел do Gillmans Pointa, dvesto metrov nadmorske višine pod vrhom tega čudovitega afriškega vulkana. Priprave na vzpon so trajale dve leti. Nato sem se po nekajletnem premoru s prijateljem Ernestom Večkom poleti leta 2003 po enoletnih pripravah odpravil peš iz Celja v Koper. Pohod je trajal teden dni in je bil zelo zahteven. Predlani sva se odpravila peš iz Francije preko Pirenejev in nato preko celotne severne Španije do Atlantskega oceana. Prehodila sva približno tisoč kilometrov, za kar sva porabila skoraj mesec dni. Lani pa sva prehodila Pot kurirjev in vezistov, ki poteka križem po Sloveniji. Približno tisoč tristo kilometrov čez hribe in doline sva prehodila v dobrem mesecu dni.

* Zdi se mi, da Pot kurirjev in vezistov ni najbolj poznana. Kje poteka in kako zahtevna je?

Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije je najdaljša in po oceni mnogih tudi ena najlepših slovenskih transverzalnih poti. Njena ustanovitev sega v leto 1969. Pot je speljana po vseh slovenskih pokrajinah od Prekmurja do Slovenske Istre, v dolžini približno tisoč tristo kilometrov. Povzpeli se je potrebno na več kot štirideset tisočakov, najvišji vrh na poti pa je Snežnik z nekaj manj kot tisoč osemsto metri nadmorske višine. Pot je označena z modro-rumenimi markacijami in je podrobno opisana v vodniku Jožeta Dobnika. Kdor želi prejeti znak za prehojeno pot, mora zbrati vseh osemindeset kontrolnih žigov. Glede na moje pohodniške izkušnje je ta pot zelo zahtevna, seveda, če jo prehodiš v enem kosu! Poteka tako vzdolž nevarnih magistralnih cest, kot skozi kočevski pragozd in preko že omenjenih tisočakov.

* Kje sta prenočevala, si pripravljala hrano in prala perilo?

Če je bilo le mogoče, sva prenočila v planinski koči, kar pa je bilo bolj redko, saj koč ni povsod ob poti, ali pa so bile ob najinem prihodu zaprte. Zaradi tega sva spala tako v hotelih, kot na kozolcih, pod cerkvenimi nadstreški, enkrat na Pohorju pa celo v zapuščenem avtu. Jedla sva večinoma vegetarijansko, nekuhano hrano. V najinih nahrbtnikih ni nikoli manjkalo suhih fig, rozin, arašidov, česna, limon, banan, jabolk in podobnega, kar sva seveda kupovala sproti, po potrebi, saj nahrbtnik ni smel biti pretežak. S seboj sva nosila tudi zadostne količine vode. Perilo sva prala v kopalnicah planinskih koč, redkeje pa v potokih ob poti.

* Za take podvige so potrebne resne priprave. Kako potekajo?

Moje priprave na pohode zadnja leta potekajo tako, da spomladi začnem z vsakodnevnimi štiriurnimi treningi. Ti vključujejo triurne pohode v okolici Celja, ne glede na vremenske pogoje, torej tudi če dežuje, in približno eno uro telovadbe v domačem fitnessu. Vsak teden greva z Ernestom tudi na dva daljša pohoda, ki trajata približno šest ur, udeležujeva se pohodov okrog okupirane Ljubljane, večkrat sva se že odpravila peš iz Celja preko Pohorja v Maribor. Zelo rad se odpravim tudi v visokogorje.

* Na tako zahtevnih pohodih ne manjka težav. Kako jih premagujete? Predstavite nam kakšno težko situacijo in njen razplet.

Uvodoma bi rad poudaril, da se na tako zahtevnih pohodih vsakdo srečuje s težavami, ne le slepa oseba. Sam težave na poti premagujem z dobro psihofizično pripravljenostjo, pomembno vlogo pri premagovanju teh težav, pa imata tudi Ernestov optimizem in duhovitost, ki ga ne zapustita niti v najtežjih situacijah. Ko sem v mislih ponovno prehodil svoje poti, sem izluščil naslednje težave: huda vročina in pomanjkanje vode, zaprte planinske kočice, premočenost zaradi dežja in neprijetni občutki med hojo ob magistralnih cestah, kjer avtomobili in tovornjaki z vso hitrostjo drvi tik mimo tebe, nenazadnje pa tudi strah pred medvedi na določenih območjih. Ko sem se letos podal na pot kurirjev in vezistov, sem se počutil zelo slabo, vendar odhoda z Ernestom nisva prestavila, ker sva ga načrtovala celo leto, obenem pa sem menil, da gre zgolj za prehlad, ki bo čez dan, dva minil. Ker se je stanje iz dneva v dan slabšalo in so bolečine postajale neznosne, sem se po tednu dni celodnevne hoje, v Črni na Koroškem vendarle odpravil k dežurni zdravnici, ki je ugotovila, da imam hudo vnetje ušes. Predpisala mi je antibiotike in moje zdravstveno stanje se je po nekaj dnevih počasi začelo izboljševati. Seveda sva s potjo nadaljevala brez prekinitve.

* S kom se običajno podajate na pot?

Na zahtevnejše pohode in priprave nanje se v zadnjih letih podajam z že omenjenim prijateljem Ernestom, sicer pa se v hribe pogosto podam tudi s sinom Tiborjem in ženo Barbaro, ki je bila poleg Staneta Padežnika, Francija Kersnika in Primoža Kapuna članica odprave slepih in slabovidnih na Kilimanjaro.

* Večkrat slišim pripombe v stilu: »Le kaj ima od tega, če ne vidi?« Nam lahko poveste, kako vi, kot slep človek, doživljate svoje poti in kaj imate od njih?

Zame je življenje gibanje in ni lepšega, kot gibanje v naravi! Poslušam zvoke okrog sebe, šumenje vodnih virov, ptičje petje, veter v krošnjah dreves. Nenazadnje pa tudi pogovori z drugimi pohodniki in domačini, ki jih srečujem, bogatijo moje življenje. Ko sem na poti, ponavadi pozabim, da ne vidim, vsaj dokler me kdo ne spomni na to! Premagovanje takšnih razdalj mi vrača samozavest, saj ti podvigi veljajo za izjemne tudi po merilih zdravih oziroma polnočutečih športnikov.

* Zdi se mi, da zelo tenkočutno doživljate naravo, da vam veliko pomeni...

Z Ernestom imava podoben odnos do narave in zato podobne izkušnje. Po nekaj dnevih hoje se dobesedno zlijeva z naravo. Živali se naju ne bojijo več, očitno jim ne smrdiva več po civilizaciji. Nepopisno lepa je bila na primer noč, ki sva jo preživela na Lovrenških jezerih na Pohorju, ko sva prespala na razglednem stolpu. Osupnila naju je tišina speče narave in zjutraj glasovi živali, zlasti petje ptic ob svitu. Na tem mestu bi rad poudaril, da nobeden od naju ne je mesa. Rada imava žive živali.

* Zaupajte nam kakšen vesel, humoren dogodek z vaših potepanj?

Bilo je kar nekaj takšnih dogodkov, med najbolj zabavnimi pa je bil nesporazum v

Franciji, kjer naju je turistični uradnik spraševal po osebnih podatkih. Med drugim naju je vprašal: »Quel age?«, kar se sliši kot »kelaž«. Prepričana, da naju sprašuje po kilaži oziroma po telesni teži, sva mu hitela zatrjevati, da jih ima Ernest 71, jaz pa 81. Po njegovem začudenju in nejeveri sva sklepala, da gre za nesporazum. Seveda, spraševal naju je po starosti...

* Na kakšen način izbirate svoje vandrovske izzive in kam vas bodo pohodni čevlji ponesli v prihodnje?

Ideje se rojevajo spontano, ponavadi na pohodih. Pomembno pri tem je, da se najdejo ljudje, ki so med seboj kompatibilni, ki se ujemajo v duhovnem smislu. Zgolj dobra telesna pripravljenost posameznih članov odprave je veliko premalo. Če pa so ljudje duhovno sorodni, imajo ponavadi tudi podobne želje in ideje. Ko sem Ernestu na enem od pohodov preko Pohorja omenil, da si že od najstniških let želim, da bi šel peš iz Celja na morje, je presenečeno vzkliknil, da je to tudi njegova mladostna želja. In tako se je zgodilo. Idej za prihodnje pohode je veliko, žal pa bo izbira cilja odvisna tudi od finančnih sredstev. Kakorkoli, na pot se bom še podal! Z Ernestom sva pokazala, da nama vere, volje in vztrajnosti ne primanjkuje.

* Hvala, da ste z nami podelili svoja doživetja in uspehe. Naj jih bo še veliko!

[Na kazalo](#)

OBVEZNO ZA SLABOVIDNE: Izkoristimo ponujene možnosti ZoomText-a 9.0

Avtor in sodelavec: Davor Krajec

V letošnjih številkah Rikoss-a bodo predstavljeni koristni pristopi uporabe ZoomText a, ki ni zgolj samo povečevalnik zaslonske slike, saj v svojem »drobovju« skriva precej večji potencial. Kot prvi izmed napotkov je, da redno nadgrajujete svoj ZoomText. To vam omogoča, da boste v vsakem trenutku uporabljali najnovejšo različico, ki bo vsebovala vse popravke, ki so jih uporabniki posredovali kot najbolj problematične. Nadgradnja je kot privzeta nastavitvev – avtomatična.

Uporaba ZoomText-a, pa naj si bo to na delovnem mestu, v šoli ali pa doma, vedno se znajdemo v situaciji, ko bi si želeli nadzora in pregleda nad specifičnimi predeli znotraj določenega programa. To predstavlja veliko težavo, ker do sedaj je bilo rokovanje zelo zamudno in predvsem utrujajoče za oči. Največkrat se take zahteve izrazijo v programih za delo s preglednicami, podatkovnimi bazami in različnimi bančnimi programi. Preden se uspemo fokusirati na željen predel, to nemalokrat predstavlja pravi izziv, še zlasti v primeru zelo slabega vida.

Rešitev za opisan problem vsebuje ZoomText 9 Magnifier/Reader s podporo tako imenovanim bralnim predelom (ang. Reading Zones). Funkcija Reading Zones nam omogoča direkten vizualni in zvočni nadzor nad določenimi predeli posameznega programa. Za predstavitev vzemimo program za izdelavo podatkovnih baz, ki na zaslonu prikazuje veliko množico polj, ki pa jih v določenem trenutku ne potrebujemo v celoti za opravljanje svojega dela. S pomočjo bralnih predelov si lahko definiramo področja, ki nam bodo stalno vidna in prebrana ob pritisku bližnične kombinacije tipk.

V okviru posameznega programa lahko uporabnik definira do 10 bralnih področji, ki bodo avtomatično na voljo ob zagonu programa. Začetna uporaba bo mogoče malo težavna, ampak po nekaj začetnega uvajanja boste to funkcijo vzeli za svojo.

Izdelava bralnih področji

Najprej je potrebno izbrati in zagnati aplikacijo znotraj katere želimo definirati bralna področja. Paziti je potrebno, da je aktivno oz. izbrano tisto uporabniško okno znotraj programa, za katerega želimo definirati bralna področja.

Naslednji korak je stisk tipkovnične bližnjice za pričetje uporabe Reading Zones CTRL + ALT + Z. Po pritisku kombinacije tipk se miškin kazalec spremeni v obliko, ki nakazuje, da želimo določiti bralna področja. Ob kazalcu se vidita še dva mala kvadratka za bolj nazorno predstavitev. S pritisnjnim levim miškinim gumbom označimo določen predel znotraj programa. Po izpustitvi levega gumba se nam odpre pogovorno okno v katerem določimo ime bralnega področja, pozicijo bralnega področja relativno na določen predel zaslona (npr. levo zgoraj), definiramo tipkovnično bližnjico za pomik na izbran bralni predel (privzeta bližnjica je CTRL + ALT + 1). V pogovornem oknu določimo tudi način prikaza bralnega področja ter časovni interval pojavitve bralnega področja. Izbirati je mogoče, da ZoomText ob pritisku bližnjice prične z branjem vsebine bralnega področja, lahko pa le prikaže definirano bralno področje, v primeru, da želimo le vpogled v določene podatke. Na enak način določimo preostala bralna področja. Prehod med področji omogočajo bližnjice, kot že predstavljene, se kot privzete začnejo s CTRL + ALT + 1. Številka se ustrezno povečuje za ena, glede na število definiranih bralnih področji.

Po opravljenem definiranju bralnih področji s pritiskom bližničnih tipk CTRL + ALT + L dobimo na zaslonu poimenski prikaz bralnih področji v obliki priročnega izbirnika. To nam služi lahko le za preglede nad definiranimi področji, lahko pa to uporabljamo kot prožilec za prikaz željenega bralnega področja.

Prikazan postopek bo v veliko pomoč nad obvladovanjem prikaza večih predelov aktivne aplikacije. Toplo priporočam, da se ga poslužite.

Ob koncu pa bomo še odgovorili na nekaj vprašanj glede branja .pdf dokumentov.

Branje .pdf dokumentov je Aisquared omogočil od različice ZoomText-a 8.10 dalje. Priporočljivo je pogosto preverjanje možnosti nadgradnje, saj si na ta način zagotovimo maksimalno mogočo podporo za branje .pdf dokumentov.

Za uspešno branje .pdf dokumentov je nujno potrebno, da si namestite program Adobe Reader, po možnosti najnovejšo različico, ki jo dobite na spletno naslovu <http://www.adobe.com/products/acrobat/readstep2.html>. Različica Adobe Reader 7.0.7 vam bo na disku zasedla do 90 MB, namestitev je priporočljiva v primeru, da si lastite vsaj 256 MB rama. V nasprotnem primeru si namestite Adobe Reader 6.0.1. Starejše (Npr. 5.0) ne podpirajo branja s pomočjo ZoomText-a.

Do naslednje izdaje Rikoss-a mi lahko sporočite vaše želje, kaj novega bi še želeli spoznati v novem ZoomText-u, na elektronski naslov: davor.krajec@hotmail.com. Z veseljem bom izpolnil vaše želje.

[Na kazalo](#)

Novičke: Talks 2.5, PC World: BitDefender najboljši antivirus, ADSL2+, Windows Vista, Trojanski konj po naročilu, Mars orbiter pred ciljem, Z geni do storilca

Avtor in sodelavec: Safet Baltič

Talks 2.5

V Decembru mesecu je ponovno izšla popolnoma nova verzija programa Talks. Poleg možnosti iz verzije 2.11, ima talks 2.5 izboljšane možnosti priklopa na brajeve zaslone HandyTech, ki se povezujejo prek bluetooth tehnologije. Pri nakupu licence imate možnost dveh licenc in sicer standardno ali pa premium verzijo. Razlika med obema verzijama je v tem, da pri premium verziji dobite še 5 dodatnih programov podjetja Siloc za mobilnik. Ti programi so: World clock pro, extendet recorder, extendet profiles, mini gps in multi media player. Verzija 2.5 deluje tudi na Gsm aparatih Nokia 3650, vendar licenca, ki jo imate ne podpira nove verzije, zato lahko program uporabljate v 10 minutnem demo načinu, ali pa ga registrirate kar prek SMS-a in dobite 30 dnevno demo verzijo.

Program dobite na naslovu: <http://www.nuance.com/talks>

PC World: BitDefender najboljši antivirus

Revija PC World je testirala 10 antivirusnih rešitev in je med vsemi izbrala antivirusni program BitDefender za najboljšo rešitev. V marčevski izdaji revije PC World so preizkuševalci BitDefenderju 9, ki je uspel premagati devet konkurentov, zapisali naslednji najboljši oceni za tehnične lastnosti, ter ceno. Kot del testiranja, ki ga opravlja revija PC World, se ocenjujejo tudi hevristične zmožnosti, odzivni čas, zmožnost čiščenja makro virusov, enostavnost uporabe, dostopnost tehnične pomoči, zmožnost zaznave že odkritih virusov in zmožnost lociranja in odstranjevanja več kot 1.518 vrst zlonamernih kod, za katere podpisi še niso izdelani. BitDefender se je uvrstil v sam vrh v večini kategorij, med drugim tudi v hevristični detekciji in v testih za zaznavanje zlonamernih kod, za katere podpisi še niso bili izdani. Hevristično zaznavanje virusov se zanaša na opazovanje obnašanja določenih kod še preden so bili podpisi za te kode izdani in tako postaja najbolj učinkovito orožje pred na novo izdanimi virusi. Z najbolj učinkovito razvito hevristikom na svojem področju ter kot edini s hevrističnim filtrom v namiznih izdelkih, BitDefender ostaja korak pred pisci zlonamernih kod in lahko priskrbi podpise za novo odkrite viruse, takoj, ko so le-ti potrjeni s strani BitDefender laboratorijev.

Vir: <http://www.siol.net>

ADSL2+

Telekom bo s 1 Marcem pričel s trženjem ADSL2+, ki ga bo kot grosist ponujal ponudnikom internetnih storitev in operaterjem, ki imajo z njim sklenjeno pogodbo. ADSL2+ omogoča prenos podatkov s hitrostjo 24 Mb/s v smeri proti uporabniku in

1Mb/s v smeri od uporabnika. V primerjavi z ADSL je nova tehnologija bolj primerna za storitve "triple-play" ter za prenašanje večpredstavnostnih vsebin in internetne televizije. Omogoča tudi spremljanje več televizijskih programov hkrati.

Vir: <http://www.monitor.si>

Windows Vista

Microsoft je objavil novico, da je svojim poslovnim partnerjem ponudil v testiranje nova računalniška okna Vista. Sistem, ki je bil znan tudi pod imenom Longhorn, naj bi bil sicer uradno na prodaj šele konec leta, trenutno pa naj bi ga testno uporabljalo okoli pol milijona Microsoftovih partnerjev. Omogočal naj bi varnejše brskanje po spletu, uporabniki pa se bodo lahko brez posebnih mrežnih nastavitev od doma priključili tudi na delovno okolje v svoji pisarni. Uporabnikom naj bi bila olajšana tudi namestitvev popravkov in dodatkov za programe.

Vir: <http://www.rtv slo.si>

Trojanski konj po naročilu

V podjetju Panda software so odkrili sistem za izdelovanje škodljivih programov, ki naročnikom omogoča izdelavo trojanskih konjev za manj kot 1000 dolarjev. Za to ceno naročnik dobi tudi sistem za spremljanje širitve okužbe in spremembo kod, ki so potrebne, če antivirusni program zazna okužbo. V podjetju, ki se ukvarja z razvojem varnostne programske opreme, so se do podatkov o mreži preprodajalcev škodljive programske opreme dokopali preko trojanskega konja Trj/Briz.A.

Vir: <http://www.monitor.si>

Mars orbiter pred ciljem

Po sedemmesečnem potovanju naj bi se 10. marca v orbito Marsa utirilo Nasino raziskovalno plovilo Mars Reconnaissance Orbiter (MRO). Opremljeno je s številnimi kamerami, antenami in radarji, s katerimi bo v naslednjih dveh letih skušalo zbrati nove podatke o rdečem planetu. V Nasi pričakujejo, da bo MRO na Zemljo poslal več podatkov o planetu kot vsa dozdajšnja raziskovalna plovila skupaj. Pristanka na Marsu tokrat ne načrtujejo. Plovilo je zdaj pred najtežjo nalogo na 300 milijonov milj dolgi poti. Vstop v atmosfero je namreč leta 1993 uničil Mars Observer, šest let pozneje pa še Mars Climate Orbiter. Misija MRO je vredna 720 milijonov dolarjev.

Vir: <http://www.rtv slo.si>

Z geni do storilca

Britanski forenziki preučujejo metodo, s katero bi s pomočjo genetskega materiala na krajih zločina ugotovili priimek storilca. Metoda bi s primerjalno analizo genetskih zasnov ljudi z enakimi priimki, pri katerih je možnost genetskih zaporedij verjetnejša, lahko drastično zmanjšala število osumljencev pri posameznem primeru kaznivega dejanja. Preiskovalni organi bi tako svoje delo lažje usmerjali, določali prioritete, nepridiprave pa hitreje in pogosteje spravili za rešetke.

Vir: <http://www.rtv slo.si>

[Na kazalo](#)

=====

Oblika, ime in vsebina e-revije RIKOSS so avtorsko zaščiteni. Protizakonito je kopiranje, posredovanje ali kakršna koli drugačna uporaba brez pisnega dovoljenja uredništva. Revijo ste v skladu s 45a. členom Zakona o varstvu potrošnikov prejeli na osnovi vaše prijave na spletnih straneh revije Rikoss ali na osnovi vaše ali prijateljeve elektronske prijave. V primeru, da ste pomotoma dobili e-revijo vas prosimo, da nam sporočite in izbrisali vas bomo iz seznama naročnikov.

Predloge/priponbe, naročila/odjavo, pišite na [Uredništvo](#)
[Tu pa odsrčate Na domačo stran Rikoss](#)

© 2002-2006, Uredništvo Rikoss, [Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)